

JOŠ NEŠTO O PAŠKOJ ISPRAVI

Kada smo radili našu radnju,¹ onda su svi Ruićevi rukopisi bili još u Italiji, kamo su u rujnu 1943. godine bili odneseni iz Državnog arhiva u Zadru zajedno sa dragocjenim arhivalijama od 10. stoljeća dalje.

Međutim su uz ostale arhivalije vraćeni navedeni rukopisi u zadarski arhiv, i zbog toga istom sada mi ovdje na osnovu njih popunjujemo ono, što nijesmo tada mogli navesti u našoj radnji o paškoj ispravi, za koju kaže Ruić u svom rukopisnom djelu »Delle Riflessioni storiche sopra l'antico stato civile, ecclesiastico della città, et isola di Pago ò sia dell'antica Gissa«,² da ju je kralj Bela poslao Pažanima iz Budima, kamo se je vratio nakon odlaska Tatara, i ondje ih se sjetio. U tom istom djelu opširno i oduševljeno prepričava Ruić tu ispravu i kako su je Pažani sa veseljem primili i na što su se tom prilikom obavezali.

U prvom redu vidjet ćemo, da se Smičiklas pri prepisivanju te isprave iz Ruićevih »Delle Riflessioni storiche ...«³ za svoj »Codex diplomaticus«,⁴ nije sasama vjerno držao teksta, koji je donesen u tom svesku Ruićeva djela.

Zatim nije naveo, da se ta isprava (30. III. 1244.) nalazi pod naslovom »Privilegium Speciosissimum concessum Paghensibus a Rege Bela IV« i u drugom Ruićevom djelu »Legum, Statutorum, Privilegiorum, tum Priscarum, tum Novarum Sanctionum, et Rescriptorum Civitatis, et Insulae Paghi in Venetorum Dominio feliciter degentis Amplissima Collectio« (Tomus Primus)⁵ na str. 19–23, iako ju je imao u rukama. Naime iza teksta te paške isprave u djelu »Legum ...« stoji ovo njeno ovjerovljenje: »... † Jo Marco Cassio

¹ S. Antoljak, Pitanje autentičnosti paške isprave, Starohrvatska Prosvjeta III/1, Zagreb 1949, 115–142.

² I/II (MDCCLXXX), 47, 48. Sada se nalazi u biblioteci Državnog arhiva u Zadru pod sig. I G *8.

³ I/II, 48–50.

⁴ IV, Zagreb 1906, 220–222.

⁵ Nalazi se također u biblioteci Državnog arhiva u Zadru pod sign. I. B. 14. Praga kaže, da je taj rukopis iz polovice 19. stoljeća prepisan od kanonika G. Gurata (G. Praga, Il Monastero di San Pietro in Istmo sull'isola di Pago. Atti e Memorie della società dalmata di storia patria III–IV, Zara 1934, 171). Mi bismo pak još nadodali, na osnovu naslova te knjige, da ga je Gurato samo djelomično prepisao, jer nema na pr. ni indeksa, koji Ruić spominje.

Cancelliere della Magnifica Communità di Pago, e Nod. Pubb. di questa Città approvato dalla medesima ho fatto d'altra a se fida mano copiare dall' autentico et in fede etc.

† Jo Christoforo Billini quodam D. Zorzi quondam Cap. Cristoforo Billinich ho fedelmente come Pub. Nod. di Ven. Aut. copiato dall'altra Autentica copia per il quodam Marco Cassio olim Cancell. e Nod. di questa Città di Pago a me ben noto il suo Carattere et in questa pubb. forma estratto; In fede di che di mio Carattere scritto, sottoscritto, e col solito mio segno Notariale roborato etc.

† Cristophorus Mircovich Auct. Ven. Not. Pub. ac. Magn. Communitatis Pagi Cancell. suprascriptum transumptum Privilegij ex alio simili exemplo Autentico penes Rev. D. Antonium Mircovich Primicerium ac Canonicum hujus Civitatis existentum, exemplavit, cum illo concordavit, ac in premisiorum fidem se subscripsit die 20. Aprilis 1718.«⁶

Prije nego li predemo dalje, isporedit ćemo samo uglavnom tekst isprave u »Riflessioni storiche« sa onim u »Legum ...«.

Tako ćemo vidjeti, da se razlikuje u ovim izrazima: Hungarie (Delle Riflessioni storiche = R)⁷, Galitie (R)⁸, harum (R)⁹, impulendo (R)¹⁰, conaretur (R)¹¹, Rachelis (R)¹², exercituum (R)¹³, Pagensis (R)¹⁴, latentar (R)¹⁵, et possuit (R)¹⁶ i Pag (R).¹⁷

Sam Ruić je, kako vidimo, tu ispravu prepisao 4 puta i donio je isto toliko puta u svojim djelima, a od toga su 2 ovjerovljene. Prema tome za onaj prepis u »Statuta communitatis Pagi« (Venetiis 1637, 141-144), koja se sada čuvaju u Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, nije znao ni Smičiklas, koji nije također naveo, da postoji i ovo drugo njeno gore doneseno ovjerovljenje.

Nadalje je postojao do kraja 16. stoljeća i sam original paške isprave, koji je prepisao i ovjerovio Ivan Jadružić, tamošnji općinski notar.¹⁸

Čini se, da je taj original vidio i prepisao Marco Cassio, kancelar i notar općine Paga, a po njemu je učinio prepis i Kristofor Bilinić, dok je jedan primjerak valjda prepisa iste isprave imao Antonije Mirković, paški kanonik i primicerij još 1718. godine.¹⁹

To znači, da je bilo više kopija paške isprave, od kojih su ostale samo one u Ruićevim djelima, a druge su u toku vremena izgubljene ili netragom iščezle.

⁶ Marcolauo Ruich, Legum ... I, 22, 23.

⁷ Ungarie (Legum). U tekstu isprave, koji smo mi donijeli u »Starohrvatskoj Prosvjeti«, glasi: Vngarie.

⁸ Galatie (L.). U našem tekstu: Galitie.

⁹ trium (L.). U našem tekstu isto: trium.

¹⁰ impullendo (L.). U našem tekstu: impulendo.

¹¹ conasset (L.). U našem tekstu: conaretur.

¹² Rachelis (L.). Isto i u našem tekstu.

¹³ exercituumque. Isto i u našem tekstu.

¹⁴ Paghensis (L.). U našem tekstu: Pagensis.

¹⁵ letanter (L.). U našem tekstu isto.

¹⁶ atque possint (L.). U našem tekstu isto ovo.

¹⁷ Pag (L.). U našem tekstu: Pagi.

¹⁸ T. Smičiklas, o. c. IV, 222.

¹⁹ Marcolauo Ruich, Legum ... I, 22, 23.

Mi smo još u našoj prijašnjoj ispravi, gdje govorimo o notarima Ivanu Jadruliću i Kristoforu Biliniću, koji su prepisali i ovjеровили pašku ispravu, naveli, da je prvi živio u XV., a drugi u XVI. stoljeću.²⁰

Međutim na osnovu novih podataka, koje smo našli u Ruićevim rukopisima nedavno vraćenim iz Italije, preinačujemo naše mišljenje i zaključujemo, da je Ivan Jadrulić živio ne u 15. već u drugoj polovici 16. i početkom 17. stoljeća. Čak možemo i ustvrditi, da je taj prijepis isprave učinio Jadrulić prije 1600. godine, jer je baš oko toga vremena on sam promijenio po Ruićevom pisanju prezime »Giadrulich« u »Giadruleo«.²¹ Naime Ivan se potpisuje »Jadrulich« i 1580. godine, kada ovjerava tri privilegija iz 1376., 1396. i 1446. godine. Te godine je potpisan na tom ovjerovljenju i Nikola Badoer, koji je bio paški knez²² od 1579. do 1581. godine.

Ni Kristofor »Billini«, na osnovu novih podataka, nije živio u 16. stoljeću, već se je rodio 29. IX. 1678., a umro 17. VII. 1737. godine. Otac mu se je zvao Juraj, koji je imao još 2 sina i 3 kćeri.²³ Inače je on donio na svijetlo tobožnji »Privilegium Alexandri Magni Genti Illyrice concessum«, koji je našao među starim ispravama iz staroga grada Paga u sadašnji i stavljenim u općinsku kancelariju, gdje je on bio arhivista (5. XII. 1706.). Zatim je te iste godine prepisao i potvrdio neke paške isprave od 10. do 15. stoljeća, a nalazimo, da je 1699. godine u istom svojstvu ovjеровio neke dokumente iz 1316/7. i 1406. godine.

Notar Marko Cassio, koji je također prepisao pašku ispravu,²⁴ potiče od porodice »Cassa« ili »Cassich«,²⁵ i to je sve, jer ne znamo, u kojem je stoljeću živio, pošto ima Marka više, a sam ne naznačuje, kako mu se je otac zvao. Svakako mi ga stavljamo u kraj 16. i prvu polovinu 17. stoljeća.

Kristofor Mirković, čija je porodica po mišljenju Ruića došla iz Karlobaga u 14. stoljeću te 1433. dobila plemstvo, umro je 22. VIII. 1728. godine, dok pak kanonik Antonije Mirković 26. III. 1743. godine.²⁶

Kako vidimo, ni ovi novi izneseni podaci, nijesu u ničemu pokolebali naše dokazivanje, da je paška isprava autentična, već su ga štaviše čak i pojačali.

²⁰ S. Antoljak, o. c., Starohrvatska Prosvjeta III/1, 132.

²¹ Marcolauro Rujch, Blasone Genealogico Di tutte le Famiglie Nobili' della Città di Pago con molte de' Cittadini, che con essi si apparentarono, ò dalle medesime ebbero l'origine Serie delle famiglie presenti, et estinte, Della successione de' Canonici, et altre Dignità della Chiesa di Pago, E' de' pubblici Rappresentanti, Anno MDCCLXXXIV, 28^a. Rukopis u biblioteci Državnog arhiva u Zadru pod sign. I G *6.

²² Marcolauro Rujch, Legum ... I, 71.

²³ Marcolauro Rujch, Blasone Genealogico ..., 82a, 3, 5a.

²⁴ Marcolauro Rujch, Legum ... I, 1, 2, 5, 43, 22.

²⁵ Marcolauro Rujch, Blasone ..., 15.

²⁶ Marcolauro Rujch, Blasone ..., 39, 43^a, 76.

RÉSUMÉ

Quelques indications nouvelles au sujet du document de Pag

L'auteur publie ici certaines données destinées à compléter son étude «Problème de l'authenticité du document de Pag», parue dans le dernier numéro de «Starohrvatska prosvjeta». Il a puisé dans les archives emportées en Italie pendant la guerre, et rapportées depuis à Zadar, ces renseignements qui sont une nouvelle preuve de l'authenticité du document de Pag.